

ERZURUM'DA KAYBOLMAYA BAŞLAYAN YÖRESEL EL SANATLARI¹

Oğuz DİLMAÇ*

Özet

Geçmişten günümüze ulaşan kültürel bir miras olan geleneksel sanatlar ve el sanatlarımız; ülkemizin geçmişine ve kültürüne tanıklık eden en canlı ve en anlamlı belgeler niteliğindedir.

Çoğu zaman fonksiyonelliği ön planda tutularak üretilen el sanatlarımız onu yapan zanaatçının kendi iç dünyasını kültürel mirası ile harmanlaması sonucu oluşan çeşitli sembollerle mesajını aktardığı nesnelere haline gelmiştir. Bu nedenle üretilen el sanatları ekonomik, sosyal hayatta olduğu kadar kültürel hayatımızda da önemli bir yere sahiptir. Yapıldığı dönemin kültürel izlerini taşıyan bu ürünler din, örf, adet ve geleneklerle şekillenmiştir.

Günümüzde teknolojiye yaşanan baş döndürücü hız, toplumun geçirdiği sosyal ve ekonomik değişimler sonucu bireylerin ihtiyaçları değişmiş ve geldiğimiz noktada el sanatlarımızın büyük bir kısmı yok olmuş geri kalanı ise yok olma aşamasındadır. Erzurum'da yöresel el sanatları bu değişimden nasibini alarak yöreye ait birçok el sanatı artık müzelerde görülür hale gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Erzurum, Yöresel El Sanatları, Yöresel, Sanat, Geleneksel

THE STARTING LOST LOCAL HANDICRAFT IN ERZURUM

Abstract

Past and present traditional arts and handicrafts, which reached a cultural heritage, history and culture of our country's most vibrant and the most significant documents that bear witness to nature.

¹ Bu makale 15-18 Kasım 2012 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen I. Uluslararası Yöresel Ürünler Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

*Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-iş Eğitimi Anabilim Dalı Yoncalık Yerleşkesi-Erzurum. oguzdilmac@atauni.edu.tr

Most of the time keeping at the forefront of the functionality of handicrafts produced by her own inner world of artisan blending cultural heritage objects are transferred to the various symbols have become the message. Therefore, produced handicrafts, economic, cultural as well as social life has an important place in our lives. These products are made of the period of cultural traces of religion, customs and traditions formed.

Today, a dizzying speed in technology, society has changed and the needs of individuals as a result of his social and economic changes at the point handicrafts destroyed a large part of the rest of the extinction phase. Taking its share of this change in Erzurum, local handicrafts of the region has become a lot of handicraft are now in museums.

Keywords: Erzurum, Local Crafts, Local, Art, Traditional

1.GİRİŞ:

Anadolu'da Selçuklu Dönemi, Beylikler Dönemi, Osmanlı İmparatorluğu Dönemlerinde gelişen ve Türkiye Cumhuriyeti Dönemi içinde bu gelişimini sürdüren Yöresel Türk El Sanatları, Türk sanatının zengin örneklerini barındıran alanlarından biridir. Resim, heykel ve mimari gibi plastik sanatların dışında kendine has estetik özellikleri bünyesinde bulunduran bir özellik taşır. Tanım olarak ise "el sanatları plastik sanatların dışında araç gereç ve teknik yönden genellikle geleneksel yolları tercih eden ve bir toplumun geleneksel kültürünü yansıtan ürünlerdir" (Barışta, 2005: 15).

"Gerek Anadolu dışında gerekse Anadolu ve çevresinde yaşayan Türkler klasik estetik kurallarına göre güzel sanatlar kapsamı dışında bırakılan ağaç, metal, cam, alçı, deri, taş, toprak, kağıt, tekstil işleri ve birleşik gereçlerle yapılan işlerden oluşan zengin bir koleksiyonu dünya kültürüne armağan etmişlerdir" (Barışta, 2005: 17) .

Türk plastik sanatları arasında önemli bir yere sahip olan yöresel el sanatlarımız genelde fonksiyonelliği ön planda tutan bir anlayışla gerçekleştirilmiştir diyebiliriz. Yapılan işlerde her ne kadar fonksiyonellik ön planda tutulmuş olsa da, zanaatçı kendi iç dünyasını, gelenekselleşmiş değerlerini ve geçmişten gelen kültürel mirasının sembolik izlerini de aktarmayı başaramıştır. Tüm bunlara karşın hızla gelişen

teknoloji sonucu değişen yaşam biçimleri ve ihtiyaçlar yöresel el sanatlarımızın giderek kaybolmaya başlamasına neden olmuştur.

Bu değişimden diğer yörelerimiz gibi Erzurum'da nasibini yeterince almıştır. Erzurum'da Oltu taşı işlemeciliği, halı, kilim dokumacılığı dışında günümüze gelebilen el sanatları yok denilecek kadar azdır. Bunlar arasında kalaycılık, kunduracılık, semercilik, keçecilik, kürkçülük (Kevelcilik), ehram dokumacılığını sayabiliriz.

Erzurum'da geçmişi yüzyıllara dayanan semercilik mesleğinin günümüzde yaşayan tek ustası kalmıştır. Gürcükapı semtinde baba mesleğini yaşatmaya çalışan Abdulhamit Akbulut, mesleği devam ettiren şu an tek kişidir. Semer Ustası Abdülhamit Akbulut, bu konu ile ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Semercilik hayvanın sırtında yükün taşınmasını sağlayan araçtır. Semercilik artık bitti tükendi. Bu semeri artık benden başka yapanda kalamadı. Biz normalde Saraçcıyız ama ihtiyaç olduğunda semeri de yapıyoruz. Bu mesleğin en genci en yaşlısı da benim. Semercilik mesleğini teknoloji bitirdi. Dağa bile traktör çıktığı için hayvana ihtiyaç kalmadı durum böyle olunca semercilikte bitti. Hayvancılık artık son dönemini yaşıyor. Herkes lükse alışmış. Önceden at binmek ihtiyaçtı şimdi ise lüks oldu. Bizi ayakta tutan Erzurum'a has olan ata sporumuz cirittir, 40 sene önce işlerimiz çok yoğundu. Sipariş bile yetiştiremiyorduk. Doğunun her yerinden sipariş aldığımız oluyordu. Yaklaşık olarak bu mesleği icra eden 50 dükkan vardı. Ama şimdi tek ben kaldım. Benden sonrada bu meslek biter” (Akkaya, 2012: 13).

Yukarıda vermiş olduğumuz bu örnek yöresel el sanatlarının günümüzdeki geldiği noktayı göstermesi açısından çok önemlidir. Nahya (1987: 255) “Toplumların gelişip değişmeleri sırasında belli ölçüde kültür erozyonuna uğrayacaklarını, bu değişimi durdurmanın mümkün olmayacağı, bu nedenle elde mevcut bulunan birkaç örneği yaşatarak, dış dünyanın hizmetine sunmanın, sergilemenin yerinde olacağını” ifade etmiştir.

“Erzurum ve çevresinde yapılan el sanatlarında estetik ve plastik açıdan baktığımızda Oltu taşı işlemeciliği, halı ve kilim dokumacılığı dışında kayda değer fazla bir şeyin olmadığını, günlük yaşantıda günün ihtiyaçlarına cevap verecek zanaat diyebileceğimiz meslek kollarının ve el işçiliğine dayanan zanaatların olduğunu görmekteyiz” (Kılıç, 1996: 100).

Oysa 1913'lerdeki Erzurum'un durumu ise bugünkünden çok daha farklıdır. Erzurum'un kervan yolları üzerinde bulunmuş olması burada bir çok el sanatının gelişmesine olanak sağlamıştır. Dabaklar, semercileri dikiciler, çarıkçılar, meçsiler, kürkçüler, kevelciler, kunduracılar, kazazlar, arabacılar, keçeciler, çadırcılar, culfacılar, ipçiler, demirciler, dülgeler, yapacılar, bakırcılar, sabuncular, mumcular, takımcılar gibi uzayıp giden bir liste Erzurum'un ticari hayatının da ne kadar canlı olduğunun bir göstergesidir.

"Günümüze geldiğimizde ise artık bir rahle yapanı, bir mum tahtası imal edeni, bir eham dokuyanı bir mes dikenini bulmak oldukça güçtür" (Sezen, 1995: 218). Bu olumsuz tabloya rağmen yöresel el sanatlarımızı canlandırmaya yönelik bir takım çalışmaların yapılması bu sanatlarımızın gelecek nesillere aktarılması açısından ümit vericidir.

2. Erzurum'da Varlığını Devam Ettiren El Sanatları:

2.1.Oltu Taşı:

Erzurum ili ve Oltu ilçesi geleneksel el sanatları, taş işlemeciliği ve kuyumculuk tekniklerinin uygulandığı yöreler arasında yer almaktadır. Bu teknikler içinde Oltu Taşı işlemeciliği Erzurum'un geleneksel el sanatları bakımından en önemli el sanatları içerisinde yer almaktadır.

"Türkiye'de sadece Erzurum İlinin Oltu ilçesinde çıkarılan ve adını bu bölgeden alan Oltu Taşı, yaklaşık iki yüz otuz senedir yörede işlenmekte ve başta tespih olmak üzere çeşitli giyim ve ev aksesuarlarının yapımında kullanılmaktadır" (Alparlan, 2009: 7).

"Türkçe'de Oltu Taşı olarak bilinen taş; 'Kara Kehribar', 'SengiMusa' gibi adlarla da anılmakta, yabancı literatürde ise 'Black Amber', 'Gagat', 'Jayet', 'Jet' şeklinde yer almaktadır" (Ethem,1990: 45). Jeologlar tarafından oluşumu farklı şekillerde tanımlanan Oltu Taşı; "aslında yumuşak bir linyit çeşididir ve ağaçlardaki reçinelerin kil ve linyit maddeleriyle karışmasıyla meydana gelmektedir" (Özav, 1996: 223).

"Yörede Oltu Taşı; Oltu ilçesine bağlı Kabaşut Mevki'nde, Dutlu dağı (Yasakdağ) ve çevresinde, Dutlu, Hankaskışla, Güzelsu, Alatarla, Sülünkaya, Günlüce,

Ormanağzı, Taşlıköy, Çataksu köylerinde çıkarılmaktadır. Özellikle de; Oltu ilçesinin kuzeyinde yer alan Dutlu Dağı'nın (2252 metre) güney yamaçlarında dik olarak açılan 70-80 cm çapındaki galerilerde Oltu Taşı yataklarına rastlanmaktadır" (Gündoğdu ve Gedik 1985:8, Parlak 1989:3, Parlak 2001). "Oltu Taşı yatakları; basınç altında sıkışmış, birkaç metre yatay devamlılık gösteren merccekler halindedir, taşın çıkarılmasında çekiç, kazma gibi araçlar kullanılmaktadır" (Parlak, 1989: 4). Taş madenden çıkarıldıktan sonra sertleşmeye başlar.

Madenlerden çıkarılan maden bir çekiç yardımıyla ceviz ya da fındık büyüklüğünde parçalara ayrılır. Elde edilen bu parçalar çarka takılarak şekillendirilir. Taşın şekillendirilmesinden sonra cilalamada ise odun kömürü tozu, yumuşak tebeşir taşı ve zeytinyağı kullanılır.

Oltu taşını işleyen atölyelerde kumculuk tekniklerinin uygulanmasıyla; tespah, küpe, yüzük, kolye, sigara ağızlığı, kol düğmesi-kravat iğnesi, yaka iğnesi gibi ürünlerin üretilmektedir.

Yörede bir çok özel atölye Oltu taşını işletmeciliğinin gelişimi çaba göstermesinin yanı sıra akademik düzeydede bu gelişime katkıda bulunmuş ve Oltu taşı işlemeciğinin gelişimi için 1995 yılında Atatürk Üniversitesine bağlı Oltu Meslek Yüksek Okulu bünyesinde El Sanatları programına bağlı olarak "Kuyumculuk ve Takı Tasarımı" bölümü açılmıştır. Bu yöreye ait bu taşın daha iyi bir şekilde değerlendirilmesi olumlu gelişmelerden biridir.

2.2. Keçecilik:

Keçe deri ürünü hayvansal lif grubunda yer alan yün lifidir. Keçe yünün ısı, nem, basınç altında, sabun, yağ, asit vb. yardımıyla birbirine kenetlenmelerini sağlayarak oluşur (Ergenekon, 1999). Türk el sanatlarının en eski tekniklerinden biri olan tepme keçecilik Orta Asya'dan 11. Yüzyılda batıya göç eden Türkler tarafından Anadolu'ya getirilmiştir.

Bu sanatımızda çağımızın değişen beğeni ve ihtiyaçları doğrultusunda giderek azalmıştır. Günümüzde bu sanatın az da olsa hala icra edildiği illerimiz Afyon, Şanlıurfa, Konya, Balıkesir, İzmir, Kars ve Erzurum'dur. Erzurum'da yapılan keçeyi

diğer yörelerde yapılanlardan ayıran en temel özellik ise daha dayanıklı olmasıdır. İyi bir keçe 5-6 kg. kuzu yününden yapılır.

Kılıç keçenin yapımı şu şekilde tanımlamıştır:

“Yün önce taranır, sonra bez üzerine beş parmak şeklinde çubuklara ölçülü bir şekilde serilir. Bu sırada biraz su verilir. Yarım saat ile bir saat arasında ayakla dövülür, sonra tekrar açılır ve kenarları düzeltilir. Bu sırada tekrar ılık su verilen yün tekrar bir buçuk saat kadar dövülür. Kenarları tutan keçe hamama sokulur ve burada 3-4 saat kadar göğüsle dövülür, sonra kurumaya bırakılır. Yapımı oldukça zahmetli olan keçe bugün çok yerde makine ile yapılmaktadır. Keçeyi yapan ustalar, ayakla dövülerek yapılan keçelerin makine ile yapılanlardan daha kaliteli olduğunu söylemektedirler. Çünkü makine ile yapılan keçede buharlaşma olmadığından, istenilen kaliteye ulaşılamamaktadır” (Kılıç, 1996: 107-108).

Erzurum’da yaklaşık 40-50 yıl önce 50 kadar imalathane bulurken 1996 yılı itibariyle bu rakam bire kadar düşmüştür.

2.3. Kevelcilik (Kürkçülük):

Soğuktan korunmak amacıyla çoğunlukla çobanların ve at arabacılarının giydiği kürklerin yapıldığı el sanatına verilen addır. Yörede 1950’lerden itibaren gittikçe azalmaya başlanan kevelcilikle uğraşan bugün sadece bir usta bulunmaktadır.

Kevelin yapım aşamaları şu şekildedir:

Kürk yapılacak deri mutlaka koyun derisinden olmalıdır. Deriler ilk işlem olarak yıkama havuzlarına alınır. Burada iyice temizlenen deriler sonra tezgâha gerilir ve deri üzerinde bulunan etler etleme adı verilen bir aletle deriden ayrılır. Yere serilerek şebi alınan deri kurumaya bırakılır, su verilerek katlanır ve taşın altına konulur. Taşın altında 3-4 saat kalan deriye yeniden su verilir ve taşın altına tekrar bırakılır. Sonra tekrar gerilerek üzerinde kalan etler, ince etleme aleti ile kazınır. Kazandıktan sonra boyama işlemi yapılır. Adet gereği boyalar genelde kırmızı renkten seçilir. Tekrar su verilerek kurutulan derinin kenarlarındaki fazlalıklar kesilir. Arşın ölçüleri ile kesilen derinin 5-7 tanesi bir araya getirilerek kürk yapılır.

2.4. Ehram:

Tamamiyle koyun yününden örülmüş, kadınların evin dışında giydikleri tek parça bir giysidir. Eski'den ehramlar çulfalar tarafından sokağa dikilen 80-90 cm boyutlarındaki tezgahlarda, ellerindeki iplik yumağını gerip ehramı dokurlardı. Tamamiyle el işçiliği ile yapılan ehramlarda iplerin inceliği ehramın değerini belirlerdi. İp ne kadar ince bükülürse o kadar kıymetli oluyordu. Ehramda kullanılan renkler koyunyunüne göre belirlenmekteydi. Kahverengi, siyah, boz ve beyaz yaygın olarak kullanılmıştır.

“1970’li yıllarda köydeki kadınların %85’i şehirdeki kadınların ise %65’i ehram kullanırken Bu gün bu ortalama % 5’e kadar düşmüştür” (Görgünay, 1973: 69). Talepteki bu azalmaya bağlı olarak Erzurum’da ehram dokuyanların sayısı bir elin parmaklarını geçmeyecek düzeye gerilemiştir.

Eskiden Erzurum’a bağlı olan Bayburt ilinde de Ehram yaygın olarak kullanılmaktaydı. Bayburt’ta geleneksel bir el sanatı olan ehramın yok olmaması için Bayburt’un Bayraktar (Baksı) köyünde çağdaş sanat ve geleneksel el sanatlarını aynı çatı altında buluşturmak amacıyla müze kuran ressam ve eğitimci Prof. Dr. Hüsamettin Koçan tarafından kadınlara, özellikle boş geçen kış aylarını değerlendirmeleri amacıyla halı ve kilim ile yöresel kıyafet "ehram" dokuma kursu verilmesine yönelik çalışmaları bulunmaktadır.

2.5. Bardız Kilimi:

Yöreyle ait günümüzde de üretimi devam eden önemli el sanatları içinde Bardız Kilimide yer almaktadır. Erzurum’un Şenkaya ilçesine bağlı Bardız köyünde dokunan kilimler gerek teknik ve renk yönünden olsun gerekse desen yönünden olsun kendine has yöresel özellikler yansıtır. Desen yönünden Bardız kilimlerinde görülen iki özellik dikkat çekicidir. “Birincisi Osmanlı Saray tipinde dokunmuş bitkisel desenli kilimler, ikincisi natüralist tarzda yapılmış iri güllerin meydana getirdiği kompozisyonlardır. Teknik açıdan da Osmanlı Saray kilimlerinde uygulanan tapestry (iliksiz kilim) tekniği Bardız kilimlerinde görülen bir özelliktir” (Parlak, Ergüder, 2010:17).

Bardız kilimleri’nde en çok kullanılan motifler içinde bitkisel ve hayvansal motifler başı çekmektedir. Bunun yanı sıra simgesel motiflerinde kullanıldığı

görülmektedir. Bitkisel motiflerde, gül motifi başı çekmektedir . Ayrıca ağaç dalı, çiçek ve meyvelerde kullanılmıştır. Hayvan motiflerinde ise aslan, kaplan, gibi hayvanların yanı sıra horoz, köpek, güvercin gibi hayvanlarda kilimlere işlenmiştir. Madalyon, vazo ve ibrik gibi sembolik motiflerinde kullanıldığı görülmektedir.

Bardız Kilimi'nin diğer el sanatlarımız gibi yok olmaması için Atatürk Üniversitesi Geleneksel Türk El Sanatları eski Bölüm Başkanı Yrd. Doç. Dr. Tahsin Parlak'ın hazırladığı "Bardız Kilimciliğini Geliştirme Projesi" ile üniversite öğrencilerine kurs vermeye başlanmıştır. Bu proje kapsamında Bardız kilimlerinin günümüzdeki son ustası 66 yaşındaki Fetahna Çakmur, mesleki birikimini öğrencilere aktarmaktadır. 20 yıl öncesine kadar Bardız'da her evde dokunan kilimlerin günümüzde tek ustayla sürdürülmesi bu projenin önemini ortaya koymaktadır. Şenkaya ilçesine bağlı Bardız köyünde 51 yıldır Bardız Kilimi dokumacılığı yapan Fetahna Çakmur, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi kapsamında, fakülte binasında kurulan tezgâhlarda 16 öğrenciye günün belirli saatlerinde kilim dokumacılığı konusunda uygulamalı olarak eğitim vermektedir. Bu el sanatımıza sahip çıkılması sevindirici bir gelişmedir. Atatürk Üniversitenin bu el sanatımızı kurtarmak için oynadığı rol diğer el sanatlarımız içinde örnek olabilecek düzeydedir.

SONUÇ

Kurumsal anlamda bir eğitimi bulunmayan usta çırak ilişkisine dayalı geleneksel yollardan öğrenilen bu sanat dallarında Selçuklu Dönemi, Beylikler Dönemi ve Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde uygulanan teknikler Cumhuriyet Döneminde de devam etmiştir. Cumhuriyet Döneminden itibaren el sanatların üretiminde gittikçe artan bir makineleşme söz konusudur.

Gelenek, görenek ve inançlarla şekillenen el sanatları bu ve maddi kültür alanındaki değişimler sonucu giderek yerini yeni biçimlere bıraktığı ya da işlev değiştirdiği görülmektedir. Bu değişim sürecinde toplum tarafından ihtiyaç duyulmayanlar bazı el sanatlarının ise kaybolduğu görülmektedir.

Geçmişte yapılan ürünleri korumak, üretim yöntemlerini araştırmak ve elde edilen bilgileri arşivlemek bu bilgileri gelecek nesillere aktarılmasında büyük önem taşımaktadır. Bu el sanatlarımızı günümüz ihtiyaçları doğrultusunda aslını bozmadan

yeniden tasarlanmalarında ayrıca bu sanatların kaybolmasını engelleyebilir. Bu sanatlarımızın gerek üniversite gerekse çeşitli sivil toplum örgütleri tarafından yapılan çalışmalarla gelecek nesillere aktarılması çalışmaları son derece ümitlendirici gelişmelerdir. Bu çalışmalar yörenin tanıtımının yanı sıra yöre halkına da ekonomik katkıda bulunacaktır.

Yörede Oltu Taşı işleciliği başta olmak üzere bazı el sanatlarımızın geleneksel özellikleri bozulmadan geliştirilerek üretildiği görülmektedir. Erzurum'un tanıtılmasında önemli bir yere sahip olan yöresel el sanatlarının gelecek nesillere aktarılabilmesi için bu alanda bireylerin eğitim almaya teşvik edilmeleri büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca ulusal çapça yapılan sempozyum, kongre ve sergi gibi bilimsel, sanatsal aktivitelerle yöresel el sanatlarımıza ait sorunların kamuoyu ile paylaşılması da çözüm yolları bulunabilmesi için son derece önemlidir.

KAYNAKÇA

- AKKAYA, E. (2012), "Semercilik Mesleği Yok Oluyor", Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetesi, <http://gazete.atauni.edu.tr/index.php/semercilik-meslegi-yok-oluyor/> (05.11.2012).
- ALPARSLAN, E. (2009). Oltu Taşı İşleciliği ve Yörede Üretilen Ürünlerin Bazı Özellikleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BARIŞTA, H. Örcün, (2005), Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Halk Plastik Sanatları, T.C. Kültür Balanlığı Yayınları, Ankara.
- ERGENEKON, Cavidan, B, (1999), Tepme Keçelerin Tarihi Gelişimi, Renk, Desen, Teknik ve Kullanım Özellikleri, Kültür Bakanlığı, Ankara.
- GÜNDOĞDU, H. ve Gedik, İ. (1985). Erzurum'da Oltu Taşı İşleciliği. Bilim Birlik Başarı Dergisi; (43): 7-12.
- GÖRGÖNAY, N, (1973), Erzurum Merkez İlçesi ve Civar Köylerinde Kadın Biçimi, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- KILIÇ, E. (1996), "Erzurum'da Geçmişten Günümüze Devam Edegen ve Kaybolmaya Yüz Tutan El Sanatları", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. (5): 99-114.
- NAHYA, O. (1987). "Türk El Sanatlarının Tanıtılması, Yaşatılması ve Satışa Dönük Sergilenmesi", III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri.
- ÖZAV, L, (1996), Oltu'nun Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Taş Medrese Yayınları Erzurum.
- PARLAK, T, (1989), Kaynaktan Vitrine Oltu Taşı, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum.
- PARLAK, T. Ergüder, A, (2010), Bardız Kilimleri, Zafer Ofset, Erzurum.
- SEZEN, L, (1995), Erzurum Şehir Foklorü, C.I, Erzurum.